

Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 4, 2018

TEBDİZ ÖZEL SAYISI, ss/pp. 213-221

Geliş Tarihi/Received: 21.11.2018-Kabul Tarihi/Revised: 17.12.2018

MİHRÎ HATUN DİVANI'NDA TESPİT EDİLEN ÖZGÜN KELİME KULLANIMLARI VE BAĞLAMSAL AÇIDAN FARKLI BİR BAĞDAŞTIRMA ÖRNEĞİ

THE USES OF ORIGINAL WORDS DETERMINED IN MİHRÎ HATUN DİVAN AND AN EXAMPLE OF CONTEXTUALLY DIFFERENT HARMONISATION

Tuğba BIYIK

Öz

Klasik Türk şiirini anlamak, okuyucuların ve araştırmacıların şiir ve şair hakkında daha anlaşılır ve doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak, şiirin anlam dünyasını ortaya çıkaran çalışmaların yapılması ile mümkün olmaktadır. Bu çalışmaların başında ise şiir şerhleri gelmektedir. Şiir şerhleri ile elde edilen yöntem ve bilgi birikimi doğrultusunda şiiri açıklama ve anlama konusunda gelişmeler kaydedilmiştir.

Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük (Tebdiz) çalışması, Klasik Türk şiirinin kelime ve anlam dünyasının daha iyi anlaşılabilmesi, şiir ve şiiri oluşturan unsurların, bunların altında yatan anlamların açığa çıkarılabilmesi gibi amaçlara hizmet etmektedir. Bu çalışma ile şiirin bağlamından hareketle kelimelere yüklenen anlamlar, çeşitli sözlükler ve kaynaklar yardımıyla tespit edilmektedir. Ayrıca bir şiiri oluştururken şairlerin kelimelerle kurmuş oldukları anlamsal bağlantılar ve kelimelere vermiş oldukları sözlüklerde bulunmayan bağlamsal anlamlar ortaya çıkarılmaktadır.

Tebdiz kapsamında ele alınan *Mihrî Hatun Divanı* da yüksek lisans tezi olarak tarafımda bir sözlük ve dizin haline getirilmiş ve sözlük üzerinde çeşitli incelemelerde bulunulmuştur. Bu incelemelerden birisi de *Divan*'da yer alan farklı kelime kullanımları ve bağdaştırmalarıdır. *Mihrî Hatun Divanı*'nda yer alan anlamsal ve yapısal olarak farklılık arz eden, şiirin bağlamından hareketle anlam verilmiş kelime ve kelime grupları ile bağlamsal açıdan farklı bir bağdaştırma örneği bu çalışmada ele alınmıştır. Tespit edilen ifadelerin incelenmesi yapılmış ve verilen anlamların bağlamsal yönü ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, 15. yy., Mihrî Hatun, anlam, bağlam.

Abstract

To understand classical Turkish poetry, to enable readers and researchers to reach more comprehensible and accurate information about poetry and poet is made possible by the studies that reveal the meaning world of poetry. At the beginning of these studies, poetry commentaries come. In line with the methods and knowledge gathered by poetry commentaries, progress was made on explaining and understanding poetry.

The Turkish Literature Concordance and Functional Glossary (Tebdiz) study serves the purposes such as the better understanding the world of word and meaning of Classical Turkish poetry, uncover of the elements that make up the poem and poem and the underlying meanings of them. With this study, the meanings attributed to the words on the basis of the context of the poem are determined with the help of various dictionaries and resources. In addition, while creating a poem, the semantic connections of poets with the words and the contextual meanings that are not found in the dictionaries they give to the words are revealed.

The Mihrî Hatun Divan, which was dealt with within the framework of the Tebdiz, was a dictionary and indexed by me as a master's thesis and various reviews were made on the dictionary. One of these reviews is the use of different words and harmonizations in the *Divan*. In this study, the word and word groups which are give the meaning on the basis of the context of the poem, comprise of the semantic and structural differences of the *Mihrî Hatun Divan* and an example of contextually different harmonization are discussed. Detected expressions were examined and the contextual aspect of the given meanings was revealed.

Keywords: Classical Turkish literature, 15th century, Mihrî Hatun, meaning, context.

.....

 Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Tubabyk6@gmail.com

* Bu yazı, 05 Kasım 2018 tarihinde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde düzenlenen *Osmanlı Edebi Metinlerinin Anlam Dünyası III* adlı sempozyumda sunulan bildirinin genişletilerek yeniden düzenlenmiş şeklidir

Klasik Türk şiirini anlamak, şiiri ve şiiri oluşturan yapıları anlamakla, Klasik Türk edebiyatının sahip olduğu değerleri bilmekle, şairin iç dünyasına ve kelime hazinesine vakıf olmakla sağlanabilmektedir. Şiiri oluşturan yapıların bilinmesi, bir şiirin tahlil edilmesinde ve çözümlenmesinde büyük rol oynamaktadır.

Divan şiirinin anlaşılmasını sağlamak, şiirin yapısını, edebî sanatlarını ortaya çıkarmak, şiir tahlili ve şerhlerinin yöntemini ortaya koymak gibi amaçlar doğrultusunda şerh çalışmaları yapılmış, çeşitli eserler verilmiştir. “*Ali Nihat Tarlan'ın Metinler Şerhine Dair adlı kitabı, Mine Mengi'nin Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine adlı makalesi, Ahmet Atilla Şentürk'ün Osmanlı Şiir Antolojisi adlı eseri ile Haluk İpekten'in Fuzulî, Nâ'îlî, Bâkî şiirlerine dair yaptığı şerh çalışmaları bu eserlerin önemli örneklerindedir*” (Bıyık 2018: 1).

“*Edebî metni, yani estetik değeri olan yazılı edebiyat ürününü, anlama, açıklama, tanıma ve değerlendirme amacıyla yapılan çalışmaların geçmişinin eskilere gittiği bilinmektedir. Eskilerin “şerh-i mütun” yani metinler şerhi dedikleri edebî metni/metinleri açıklama ve böylece metnin anlaşılmasını kolaylaştırma çalışmaları, divan edebiyatının kendi döneminden başlayarak, günümüze kadar gelmiş; günümüzdeyse geçmişin tanıtılması, dolayısıyla yaşatılması, geçmişle günümüz arasında bağlantı kurulması açısından büyük önem kazanmıştır*” (Mengi 1997: 8). Ancak yapılan şerh çalışmalarının yanı sıra sözlük çalışmaları da şiiri anlamada okuyucuya ve araştırmacılara oldukça fayda sağlayan araçlar haline gelmiştir. Bir sözcüğün kullanım alanına ve kullanıldığı yere göre pek çok anlam ifade ettiği bilinmektedir. Gerçek, mecaz, terim, yan anlam bir kelimenin sözlüklerde öncelikle yer verildiği anlamlarıdır. Bunların dışında farklı anlam türlerine yer veren sözlükler de bulunmaktadır. Bazı sözlükler ise yalnızca belli bir anlam türü özelinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin; *Ağızlar Sözlüğü, Terimler Sözlüğü* vb.

“*Şiirde anlamı sağlayan unsurların başında dilin söz varlığı gelmektedir. Kelimeler, tamlamalar, deyimler, atasözleri, ikilemeler vb. şiirin ahengine uygun şekilde seçilmekle birlikte aynı zamanda anlatılmak istenenin öz ve yalın, bir o kadar da derin bir anlatımla sergilenmesini sağlamaktadır. Şiirin içinde barındırdığı anlama ulaşabilmek için şairin kullanmış olduğu söz varlığını kavramak gerekmektedir*” (Bıyık 2018: 1).

Şiir içerisinde geçen bir sözcüğün hangi anlamlara tekabül ettiğini tespit etmek amacıyla başvurulan sözlükler bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir. Bir kelimenin bağlamsal olarak sahip olduğu anlam, şairin şiirde o kelimeye yüklediği vazife, şiirden şiire ve şairden şaire göre değişmektedir. Klasik Türk şiirinin genel kaideleri içerisinde şiir yazan şairler, şiirdeki maharetlerini daha çok kelimelere yükledikleri anlamlarla ortaya koymuşlardır. Bir şairin kelimelerle kurduğu anlam dünyası, bağdaştırmalar şairin hayal gücünü, şiirdeki kabiliyetini göstermektedir.

Klasik şairlerin şiirlerdeki kelimeleri, söz öbeklerini, tamlamaları, deyimleri, atasözlerini vb. yapıları nasıl kullandıkları ve bunlara yükledikleri anlamları ve ayrıca daha önce tespiti yapılmamış, sözlüklerde yer almayan kelimeleri ve yapıları tespit etmek amacıyla Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın önderliğinde *Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük Çalışması* (TEBDİZ) başlatılmıştır. Bu çalışma kapsamında divanlar elektronik bir sistem içerisinde toplanarak, kelimelerin ve diğer yapıların içlerinde barındırdıkları anlamlarının, bağlamsal anlamlarının tespiti yapılmaya çalışılmaktadır.

TEBDİZ kapsamında Prof. Dr. Mehmet Arslan'ın hazırlamış olduğu *Mihrî Hatun Divanı* esas alınarak *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* yüksek lisans tezi olarak tarafımca hazırlanmıştır. *Divan* içerisinde yer alan kelimelere, tamlamalara, deyimlere, atasözlerine vb. ifadelere şiirin bağlamından hareketle anlam verilmiştir. Bu ifadelerin şiirlerde, sözlüklerde yer alan anlamlarından hangilerini karşıladığı veyahut sözlüklerde yer almayan bir anlamı ifade edip etmediği konusunda incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler neticesinde de *Mihrî Hatun Divanı*'nda kullanılmış olan ancak hem yapı hem de anlam itibarıyla sözlüklerde rastlanılmayan üç adet kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler aşağıda tek tek ele alınıp incelenmiştir. Kelimelerin bağlamsal anlamları, bu anlamların beyit içerisindeki yeri ve beyitle olan ilişkisi değerlendirilmiştir. Anlam verilirken dikkat edilen hususlar belirtilmiştir.

câ: Sen ey Necâtî ister iseñ bûriyâ döşek
Yâr işigünde Mihrîye bir kuru câ yeter
(G46/ 6)

Mihrî Hatun'un Necâtî'ye yazdığı bir nazire olan 46. gazelde geçen “câ” kelimesi bağlamsal olarak ele alındığında çeşitli anlamlara tekabül etmektedir. Bu anlamlar içerisinde öncelikle câ kelimesinin “*makam, mevki, yer, mahal,*” (Devellioğlu 1999, Kanar 2003, Mehmet Salâhî Bey 1313 [1895], Parlatur 2012, Redhouse 1992, Şemseddin Sâmî 2012) manasında kullanıldığı tespit edilmiştir. Beyte baktığımızda ise “yer” manasının beytin anlamına uyum sağladığı görülmüştür. “kuru yer” ifadesi ilk anlam olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir yandan da “*çarşaf*” (Dilçin 1983) anlamında “**câr, çâr**” kelimesinin kullanıldığını bilmekteyiz. Fakat çarşafın niteleyicisi olarak kuru ifadesinin kullanılmış olması, çarşafın döşek ifadesine zıtlık oluşturabilecek yapıda bir olumsuz nitelik taşımaması buradaki bağlamın çarşafı sağlanamayacağını ortaya koymaktadır.

“**cağ**” kelimesi ise Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Büyük Türkçe Sözlük ve Güncel Türkçe Sözlük'te, “*büyük bez veya deri torba*” şeklinde, İsmail Parlatur'ın Osmanlı Türkçesi Sözlüğü'nde de “*büyük torba*” şeklinde bir anlamı ifade etmektedir. Ayrıca TDK Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü'nde “*büyük çuval*” manası da

verilmiştir. Buradan hareketle câ kelimesinin İç Anadolu yöresinde kullanılan ve sözlüklerde câ şeklinde bir kullanımı bulunmayan “*çuval*” manasında bir kelime olarak da kullanıldığı görülmüştür. Bir üst mısradan yer alan hasırdan yapılmış döşek ifadesiyle, kuru sıfatıyla nitelendirilmiş çuval ifadesi arasındaki tezatlık ilişkisi burada şairin kullanmış olduğu câ kelimesinin çuvala ilişkilendirildiğini göstermektedir. Kuru çuval ifadesi rahat olmayan, konforsuz bir nesneye karşılık gelmektedir. Döşek ise rahat, konforlu, uyumak için kullanılan bir aracı ifade etmektedir. Mihrî Hatun da Necâtî'ye seslenirken sevgilinin kapısında bir kuru çuval üzerinde yatmanın döşekte yatmaktan daha efdal olduğunu dile getirmek istemiştir. Bu ifadeden de döşek ile câ kelimesi arasındaki tezatlığı görmek mümkündür.

“Kuru câ” ifadesine birinci manada *kuru yer*, bağlamsal manada ise *çuval* anlamı verilmiştir.

(Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün)

ķanda iki:

Yâ Rab ol serv-i revân ķanda durur **ķanda iki**
Yâ Rab ol âfet-i cân ķanda durur **ķanda iki**

Gözlerüm rûy-ı laîfinden ırâğ olalı cân
Dir idüp âh u figân ķanda durur **ķanda iki**

Âfitâbı götürüp gülşen-i hüsni getüren
Yâ Rab ol mûy-ı miyân ķanda durur **ķanda iki**

Kaşları yâsına ķurbân olayın ğamzesine
İtdüğüm cânı nişân ķanda durur **ķanda iki**

Ħâr-ı ğamda dil-i giryânım ider nâleleri
'Aceb ol ğonca-dehân ķanda durur **ķanda iki**

Yüzüm üzre sürinüp ilte idüm Ħaste dili
Mihrîyâ nâm u nişân ķanda durur **ķanda iki**

(G209)

Kanda kelimesi, Eski Anadolu Türkçesi döneminde “*nerede, nereye*” (Dilçin 1983, Parlatur 2012, Şemseddin Sâmî 2012, Tarama Sözlüğü 1995) anlamlarında kullanılmış bir kelimedir. Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü hazırlanırken yararlanılan kaynaklarda bu anlamda kullanımına rastlanmıştır.

Kanda kelimesinden türetilmiş olan birçok zarf vardır. Kandaki kelimesi “*hangi*” anlamına tekabül ederken, kandagı kelimesi “*nerede*” anlamına denk düşmektedir. Kandasa sözcüğü “*nerede olursa olsun*” şeklinde bir anlamı ifade etmektedir. Bu kullanımlara ise sadece Cem Dilçin tarafından hazırlanan Yeni Tarama Sözlüğü’nden ulaşılmıştır.

Ancak Mihrî Hatun Divanı’ndan tespit edilmiş olan “**kanda iki**” tabirine tarama sözlüklerinde ve diğer sözlük kaynaklarında hem yapı bakımından hem de anlam bakımından rastlanılmamıştır. Kanda iki, Mihrî Hatun Divanı’ndaki 209. gazelin redifi içerisinde yer almaktadır. Kanda sözcüğünden türemiş olan bu yapı, hangi anlamındaki kandaki ifadesinden anlam olarak farklılık arz etmektedir. Kelimeye bağlamdan hareketle verilen anlam ise “*acaba nerededir, merak, kuşku ifade eden bir söz.*” şeklindedir. Kandaki kelimesinin hangi anlamında kullanılıp kanda iki kelimesinin ise merak uyandıran, acaba nerededir manasında kullanılmış olması bu yapıların birbirinden farklı ifadelere sahip olduğunu göstermektedir.

Ayrıca referans alınan Prof. Dr. Mehmet Arslan tarafından hazırlanan Mihrî Hatun Divanı’nda 209. gazeldeki bu yapının herhangi bir dipnotla düzeltilmemiş olması ve gazelin vezninin de doğru olması kanda iki tabirinin yazımında herhangi bir yanlışlığın bulunmadığını göstermektedir.

Mihrî Hatun, şaşkınlık, kuşku, merak ifadesi uyandırmak amacıyla “*kanda durur kanda iki*” şeklinde bir redif kullanımında bulunmuştur. Bağlamdan hareketle “*kanda iki*” tabirine merak, kuşku, endişe ifade eden bir sözde soru zarfı anlamı verilmiştir.

uş uş: Beni **uş uş** ile egler rakîbi bûse ile
Aña ‘inâyetini gör baña nezâketini
(G177/ 7)

Uş, “*işbu, işte, şimdi, ancak*” (Dilçin 1983) anlamlarında kullanılan genellikle işaret zamiri görevindeki bir kelimedir. “**Uş uş**” ikilemesine ise sadece Şemseddin Sami’nin Kâmûs-ı Türki adlı eserinde rastlanmıştır. Kâmûs-ı Türki’de uş uş ikilemesinin “*çocuk dilinde köpek*” şeklinde bir anlama karşılık geldiği belirtilmiştir. Mihrî Hatun’un bu beytinde kullanılan uş uş kelimesi ise her iki ifadeyle de anlam yönünden bağdaştırılamamıştır.

Mihrî, rakibe iyilik, ihsan olarak öpücük veren sevgilinin kendine de nezaketen küçük, ufak ilgi ve şefkat göstergesinde bulunduğunu belirtmek istemiştir. İnyet ve nezaket kelimeleri ile buse ve uş uş ifadeleri arasında bir leff ü neşr sanatı yapılmıştır. İnyet ile buse, nezaket ile de uş uş ifadeleri birbiriyle bağlantılıdır. Buradan yola

çıkılarak anlaşılıyor ki “uş uş” ifadesiyle şair sevgilinin aşığı gösterdiği ufak, küçük ilgi ve şefkat gösterilerini kast etmektedir. Uş uş ifadesine bağlamdan hareketle “*nezaketen yapılan küçük, ufak ilgi ve şefkat gösterisi*” anlamı verilmiştir.

Klasik Türk şiirinde bir kelimenin ihtiva ettiği anlamının yanında o kelimeyle kurulan bağdaştırmaların da önemi büyüktür. Divan şiirinde her şairin kendisine has ifade tarzı vardır. Şairler aynı kelimelerden yola çıkarak farklı bağdaştırmalar kurmuşlardır. Bir kelimenin birden fazla şairin anlam dünyasında farklı farklı ilişkilerle sunuluyor olması Klasik Türk şiirinin zenginleşmesini sağlamıştır.

Mihrî Hatun Divanı'ndan alınmış olan aşağıdaki gazelde yer alan “**ishâl renci**” ifadesi şiirlerde sıkça kullanılan bir ifade olmamakla birlikte şairin busesiyle bağdaştırılmış olması yönüyle de dikkate değer görülmüştür. Bu yönleriyle farklı bir kullanım ve bağdaştırma örneği olarak ele alınmıştır.

ishâl renci:

Ne hüsnum âfitâb u ne hüd mâh gencidür
Ne kaçlarum kemân u ne zülfüm nişâncıdur

Bühtânlar eylemiş bize ra' nâ deyü hâfîb
Şâ'irlerüñ birincisi gâyet yalancıdur

Lâğ ile bûse istese bizden 'aceb degül
Şakalı gülse her kişi iller gülencidür

Şimden girü Makâmî bizüm bûsemüz hemân
Yıllarla yürek ağrısı **ishâl renci**dür

Her âsitâna yüz süriyüp bûse cerr ider
Bu bâb içinde Mihrî de senden dilencidür

(G51)

Mihrî Hatun'un, şair Makâmî'ye yazdığı 51. gazelinde kendisinin artık yaşlanmış olmasından söz ettiği görülmektedir. Mihrî, kendisine güzel diye iltifatta bulunan Makâmî'ye serzenişte bulunarak kendisinin öpücüğünün iğrenti duyulacak bir şey haline geldiğini dile getirmiştir. Makâmî ile karşılıklı şiirler yazdığı bilinen Mihrî Hatun'un kendi öpücüğünü ishal hastalığıyla bağdaştırması dikkat çekici bir durum olarak görülmüştür.

Buse, Klasik Türk şiirinde genellikle sevgilinin bir ihsanı, lütfu olarak görülmektedir. Aşık, sevgilinin bir busesini almak için çaba ve bağlılık göstermekte ve her türlü zorluğa katlanmaktadır. Mihrî Hatun ise buse ifadesini bu kalıbın dışına çıkarmıştır.

Farklı bir kullanım yoluna giden şair, ishal hastalığı gibi istenilmeyen bir durum olarak kendi busesini nitelendirmiştir.

Sonuç

Prof. Dr. Mehmet Arslan tarafından hazırlanan *Mihrî Hatun Divanı* esas alınarak oluşturulan *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* adlı çalışma ile *Mihrî Hatun Divanı* 'nda yer alan 5.105 adet kelime, tamlama, deyim, atasözü, birleşik fiil, ayet, kalıp ifade, yardımcı fiil gibi yapıların tespiti yapılmıştır. Bu yapılar, sözlük kısmında alfabetik sıra ile verilmiştir. *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü* hazırlanırken tespit edilen yapılara/ kelimelere bağlamdan hareketle anlamlar verilmiş ve kurulan bağdaştırmaların bağlamsal yönüne dikkat edilmiştir.

Bu çalışmada, *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü* içerisinde tespit edilmiş olan *câ*, *kanda iki* ve *uşuş* kelimeleri hem yapı hem de bağlamsal anlamları yönüyle ele alınmıştır. *Kanda iki* ve *uşuş* kelimelerin sözlüklerde hem yapı hem de anlam itibarıyla yer almadığı tespit edilmiştir. Bu kelimelere bağlamdan hareketle anlam verilmiştir. *Câ* kelimesinin ise TDK'nin Büyük Türkçe Sözlük ve Güncel Türkçe Sözlük'ünde, İsmail Parlatır'ın Osmanlı Türkçesi Sözlüğü'nde *cağ* olarak geçen bir ifadenin *çuval* anlamına bağlamsal olarak karşılık geldiği görülmüştür. Ancak *câ* ifadesi içinde *cağ* kelimesine veyahut bu kelimenin *çuval* anlamına herhangi bir gönderme yapılmamıştır. *Câ* kelimesine hem bağlamdan hem de *cağ* kelimesinden hareketle *çuval* anlamı verilmiştir. Ayrıca Mihrî Hatun'un farklı bir anlatımla şiirinde kullanmış olduğu, bağlamdan hareketle anlamı verilen *ishâl renci* ifadesinden de çalışma içerisinde bahsedilmiştir.

Çalışmanın amacı, *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü* içerisinde tespit edilen *câ*, *kanda iki* ve *uşuş* kelimelerinin yapısal ve bağlamsal açıdan farklılık arz eden yönlerini, bağlamsal açıdan bakıldığında, bağdaştırma yönüyle Klasik Türk şiiri ve *Mihrî Hatun Divanı* içerisinde farklı bir anlatım özelliği gösteren *ishâl renci* ifadesinin bağlamını ortaya koymaktır. Klasik Türk şiirini ve Mihrî Hatun'u anlamada okuyuculara ve araştırmacılara kolaylık ve fayda sağlaması da bu çalışmanın amacıdır.

KAYNAKÇA

- Ahterî Mustafa bin Şemseddin (1310 [1892]). *Ahterî-i Kebîr*. İstanbul.
- Akkuş, Metin (1992). *Metin Şerhi Geleneği Tarlan Mektebinden Haluk İpekten'e*. Yedi İklim Dergisi. 32. Cilt(Kasım 1992): s. 67-78.
- Aksan, Doğan (2000). *Türkçenin Sözvarlığı [Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar]*. Ankara: Engin Yay.
- Arslan, Mehmet (2007). *Mihrî Hâtun Divânı*. Ankara: Amasya Valiliği Yay.
- Bıyık, Tuğba (2018). *Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çakır, Cemal (2004). “Anlamın Bağlam Açısından İncelenmesi: Kök Anlambilim ve Art Anlambilim”. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. C. 24, S. 3: s. 245-255.
- Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat* (16. baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Doğan, Muhammet Nur (2005). *Metin Şerhi Üzerine*. İstanbul: Alternatif Yay.
- Güleç, İsmail (2010). *Klasik Türk Edebiyatı Metinleri Nasıl Şerh Edilmeli*. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 42. Cilt (42): s.84- 112.
- Kanar, Mehmet (2003). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yay.
- Kartal, Ahmet (2009). *Lügât-ı Nâcî/ Muallim Nâcî*. Ankara: TDK Yay.
- Mehmed Salâhî Bey (1313 [1895]). *Kâmûs-ı Osmânî*. neşr. Ahmed Muzaffereddîn, İstanbul.
- Mengi, Mine (1997). “Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine Düşünceler”. Dergâh. VII/93 (Kasım 1997): s. 8-10.
- Pala, İskender (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Parlatır, İsmail (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yay.
- Redhouse, James W (1992). *Türkish and English Lexicon* (2.baskı). İstanbul: Çağrı-Yay.
- Şemseddin Sâmî (2012). *Kâmûs-ı Türkî*. Balıkesir: Altınpost Yay.
- Tarama Sözlüğü [XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi İle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tarama Sözlüğü]* (1995). (3.bas.), 8 C. Ankara.
- Tarlan, Ali Nihat (1937). *Metinler Şerhine Dair*. İstanbul: Sühulet Basımevi.

- TDK Büyük Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama [Erişim tarihi: 25 Ekim 2018]
- TDK Güncel Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama [Erişim tarihi: 25 Ekim 2018]
- TDK Tarama Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama [Erişim tarihi: 25 Ekim 2018]
- TDK Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas [Erişim tarihi: 25 Ekim 2018]
- TEBDİZ Sözlüğü <http://tebdiz.com/> [Erişim tarihi: 26 Ekim 2018]
- Yeniterzi, Emine (1999). “Metin Şerhi ile İlgili Görüşler”. SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 5 (1999): s. 59-68.